

SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE A EKOLOGIA INFORMACJI A ZMIANY W SPRAWOZDAWCZOŚCI FINANSOWEJ

Streszczenie: Współcześnie - w obliczu społeczeństwa informacyjnego – zarządzanie informacjami i wiedzą staje się coraz bardziej istotne dla każdej organizacji gospodarczej, co determinuje zmiany w sprawozdawczości finansowej. Z jednej strony obserwujemy zmiany w kierunku rozszerzania zakresu sprawozdań finansowych (tzw. sprawozdawczość biznesowa). Z drugiej strony występuje podejście tzw. szczupłej rachunkowości, co oznacza np. zmniejszenie zakresu sprawozdań finansowych do informacji najbardziej istotnych itp. Nadmiar informacji to także problem z obszaru ekologii informacji. Na tym tle powstaje pytanie o wybór modelu raportowania – który oprócz przyjętych dobrych praktyk: ładu korporacyjnego, społecznej odpowiedzialności, zrównoważonego rozwoju itp. powinien być zdeterminowany prawidłową oceną potrzeb informacyjnych użytkowników sprawozdań finansowych i efektywna polityką zarządzania interesariuszami.

Abstract: Today - in the information society - information and knowledge management is becoming increasingly important for any business organization, which determines the change in financial reporting . So - on the one hand, there is a shift towards broadening the scope of the financial statements (business reporting) . On the other hand, there is an approach called: Lean accounting means reducing the scope of the financial statements for the most relevant information, etc. The excess of information is also a problem in the area of ecology of information. Thus the choice of reporting model - which in addition to accepted good practice : corporate governance, csr, sustainable development, etc. should be determined by the correct assessment of the information needs of users of financial statements and effective stakeholder management policy .

Słowa kluczowe: społeczeństwo informacyjne, ekologia informacji, sprawozdawczość finansowa, sprawozdawczość biznesowa, szczupła rachunkowość, potrzeby interesariuszy organizacji, audyt informacji, audyt wiedzy

Keywords: information society, ecology information, financial reporting, business reporting, lean accounting, stakeholder needs organization, audit information, audit knowledge

1. Wprowadzenie

Współcześnie - w obliczu społeczeństwa informacyjnego, GOW, wzrostu znaczenia aktywów niematerialnych itp. – zarządzanie informacjami i wiedzą staje się coraz bardziej istotne dla każdej organizacji gospodarczej. Determinuje to zmiany w sprawozdawczości finansowej jako podstawowym źródle informacji każdego podmiotu. Tak więc – wśród tendencji zmian w sprawozdawczości finansowej obserwujemy zmiany w kierunku rozszerzania zakresu sprawozdań finansowych, raportów rocznych (tzw. sprawozdawczość biznesowa – ujawnianie istotnych informacji o ryzyku, kapitale intelektualnym, społecznej odpowiedzialności, zrównoważonym rozwoju itp.). Równocześnie ze względu na koncepcję zarządzania wartością sugerowane jest (w literaturze przedmiotu) podejście tzw. szczupłej rachunkowości (ang. lean accounting). Jest to także problem nadmiaru informacji z obszaru ekologii informacji. Na tym tle powstaje pytanie jaki powinien być właściwy model raportowania informacji sprawozdawczej w dobie społeczeństwa informacyjnego?

2. Społeczeństwo informacyjne i ekologia informacji

Współczesność to wiek społeczeństwa informacyjnego, społeczeństwa wiedzy – czyli dostęp do informacji oraz umiejętność zarządzania informacją jest szansą na wzrost wartości każdej organizacji gospodarczej. Charakter społeczeństwa informacyjnego określają: rozwój technologii, budowa gospodarki informacji i wiedzy dlatego wzrasta znaczenie informacji, zasobów informacyjnych każdej organizacji gospodarczej i efektywność zarządzania nimi¹.

Pojęcie „zarządzania informacjami”, w konsekwencji istnienia wielu definicji informacji jest wieloznaczne i może oznaczać: „zbiór zasad, technik, systemów oraz urzędzeń, które określają informacyjno-komunikacyjną strukturę przedsiębiorstwa”².

Rozwój społeczeństwa informacyjnego determinuje fakt: wiedza, informacja i innowacyjność stają się strategicznym zasobem każdej organizacji gospodarczej, decydującym o jego pozycji konkurencyjnej, możliwości przetrwaniu i przede wszystkim o rozwoju³.

„Społeczeństwo informacyjne” można rozumieć jako: społeczeństwo, które posiada nie tylko rozwinięte środki przetwarzania informacji i komunikowania się, ale także środki te są podstawą tworzenia dochodu narodowego i stanowią źródła utrzymania większości społeczeństwa⁴.

Tymczasem zauważalny jest fakt nadmiaru informacji, co wynika z⁵: lawinowego przyrostu informacji i wiedzy, zacierania się różnic pomiędzy typami informacji i wiedzy; chaosu informacyjnego związanego z tempem zmian itp. Także środowisko informacyjne jest źródłem wielu „niedokładnych, niekompletnych, niepewnych i nieaktualnych, a przez to niewiarygodnych informacji” dlatego istotnym problemem staje się jakość informacji⁶ - co stanowi zagadnienie ekologii informacji.

Termin „ekologia informacji” może oznaczać: *sumę ocen jakości, zarządzania, produktów i wartości informacji, jak również ocenę usług i potrzeb informacyjnych. (...)*⁷.

Problemami informacyjnymi współczesności według K. Materskiej są⁸: nadmiar informacji (ang. *information overload*) – określaný jako przeciążenie informacyjne, wykładniczy wzrost informacji, eksplozja informacyjna, bomba informacyjna, nadprodukcja informacji, natłok informacji, zalew czy potop informacyjny oraz szum informacyjny i niskie kompetencje informacyjne odbiorców informacji itp., czego konsekwencją jest nierównowaga między ilością dostarczanej informacji a możliwością jej przetworzenia przez człowieka. Dlatego obszarami badawczymi w ramach ekologii informacji są⁹: identyfikowanie kryteriów ilościowych i jakościowych informacji, badanie potrzeb informacyjnych, definiowanie i pomiar wartości informacji, metody przechowywania informacji, procesy przekazywania i recepcji informacji, zarządzanie informacją w organizacjach, społeczeństwie itp.

W tym kontekście powstaje pytanie o tendencje row sparwozdaczności finansowej rachunkowość jako podstawowe źródło informacji sprawozdawczej każdej organizacji gospodarczej.

¹ E. Skrzypek, *Problem nierówności społecznych w społeczeństwie informacyjnym*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, Wyd. Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2007, Nr 10 s. 104

² Tamże, s. 29.

³ P. Dziekański., *Informacja jako dobro ekonomiczne będące źródłem przewagi konkurencyjnej*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, Wyd. Uniwersytet Rzeszowski, 2012, nr 24, s. 387

⁴ T. Goban-Klas, P. Sienkiewicz, *Społeczeństwo informacyjne: szanse, zagrożenia, wyzwania*, Wyd. Fundacji Postępu Telekomunikacji, Kraków 1999.

⁵ P. Dziekański, *Informacja jako dobro ...*, op.cit., s. 388.

⁶ Tamże, s. 390.

⁷ A. L. Eryomin, *Information ecology – a view point*, The International Journal of Enviromental Studies, No 3-4 p. 241-253, 998, cyt. za W. Babik, *Ekologia informacji – wyzwanie XIX wieku*, „Praktyka i teoria informacji Naukowej i Technicznej” 2002 nr 1 (37), s. 24.

⁸ K. Materska, *Rola bibliotek w rozwiązywaniu informacyjnych problemów współczesności*, <http://www.coniw.wp.mil.pl/modules.php?name=News?file=article@sid=446> 15.09.2013

⁹ A.L. Eryomin, op.cit, za W. Babik, *Ekologia informacji – wyzwanie ...*, op.cit, s. 6.

3. Rozszerzona sprawozdawczość finansowa a podejście Lean accounting

Sprawozdawczość finansowa odzwierciedla efekty zarządzania i jest instrumentem komunikowania się zarządu z szerokim gronem interesariuszy organizacji oraz pozwala na ustalenie miar strategicznych dokonań i ich monitorowanie w dłuższym horyzoncie czasowym; pomiędzy sprawozdawczością finansową i zarządzaniem istnieje zależność wynikająca z tego, że rzetelna prezentacja majątku, źródeł jego finansowania i wyników każdej organizacji wymaga szeregu predykcji, których wiarygodność zależy od jakości systemu zarządzania przedsiębiorstwem¹⁰.

Należy zauważyć, że system rachunkowości finansowej odzwierciedla opracowane w przedsiębiorstwie plany operacyjne i strategiczne poprzez odpowiednie rozwiązania przyjęte w polityce rachunkowości¹¹.

Na dzień dzisiejszy obserwujemy proces rozszerzania się zakresu sprawozdawczości finansowej do tzw. sprawozdawczości biznesowej. Przy czym - transformacja sprawozdania finansowego w raport biznesowy wymaga dodatkowych ujawnień w zakresie takim jak¹²: opis otoczenia, czyli warunków zewnętrznych, w jakich funkcjonuje organizacja, wykaz kluczowych czynników wpływających na wzrost jej wartości, ujawnienia dotyczące strategii, długo- i krótkoterminowych planów i zamierzeń, analizy konkurencyjności działań organizacji i realne możliwości jej poprawienia, oszacowanie ryzyka działalności organizacji itp.

Jak zauważa G. K. Świdarska, tendencje związane ze zwiększaniem ujawnień zmiernają w kierunku szerszego uwzględniania informacji zarządczych w raportach dla zewnętrznych interesariuszy organizacji gospodarczej¹³.

Rozszerzenie zakresu sprawozdawczości finansowej – z punktu widzenia ładu korporacyjnego - prowadzi do większej przejrzystości organizacji gospodarczych.

Istotnego znaczenia dla użytkowników informacji sprawozdawczych nabierają tzw. ujawnienia dobrowolne¹⁴. Są to głównie informacje na temat zasobów majątkowych, dzięki którym jest generowana i powiększana wartość organizacji gospodarczej (czyli informacje na temat aktywów niematerialnych – kapitału intelektualnego). Gdyż nie ma jednorodnych, powszechnie stosowanych, uniwersalnych standardów rachunkowości w zakresie: ujmowania, pomiaru i wyceny, prezentacji w sprawozdaniu finansowym i ujawniania zasobów niematerialnych (poziom szczegółowości informacji) powinien być zgodny z deklarowaną strategią organizacji i spełniać oczekiwania odbiorców informacji).

Koncepcja uwzględniania potrzeb informacyjnych różnych interesariuszy z otoczenia organizacji gospodarczych dotyczy stosowania także koncepcji: społecznej odpowiedzialności biznesu oraz zrównoważonego rozwoju – co jest związane z tzw. raportowaniem społecznym. Najpowszechniej używane przy raportowaniu społecznym standardy to: Ramowe Zasady Raportowania Zrównoważonego Rozwoju - standardu Global Reporting Initiative - GRI (kolejne wersje standardu G2, G3, G4), które określają zakres raportu, obejmujący¹⁵: informacje na temat strategii organizacji w zakresie zrównoważonego rozwoju, profilu raportu oraz strukturze nadzoru w organizacji, informacje o podejściu do zarządzania w kontekście: ekonomicznym, społecznym i środowiskowym, wskaźniki: ekonomiczne, środowiskowe i społeczne, informacje dodatkowe.

W odpowiedzi na potrzebę raportu, który byłby wszechstronny, spójny, rzetelny, ale i zwięzły, powstała idea raportowania zintegrowanego. Zintegrowany raport powinien ujmować łącznie informacje finansowe oraz

¹⁰ A. Karmańska, *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa 2009, s. 167-168 – za J. Gad, *Rachunkowość w procesie ...*, op.cit, s.98 .

¹¹ J. Gad, *Rachunkowość w procesie ...*, op.cit.

¹² M. Marcinkowska, *Roczny raport z działań i wyników przedsiębiorstwa. Współczesne trendy w sprawozdawczości biznesowej*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004, s. 71-86.

¹³ G. K. Świdarska, *Wyzwania dla ekspertów rachunkowości wobec nowych koncepcji raportów*, [w:] *Rachunkowość wczoraj, dziś, jutro*, praca zbiorowa, SKWP, Warszawa 2007, s. 324.

¹⁴ D. Jędrzejka, *Znaczenie rozszerzonej sprawozdawczości biznesowej spółki w czasie kryzysu gospodarczego*, Acta Universitatis Lodzianis, Folia Oeconomica 249, Łódź 2011, www://dispace.uni.lodz.pl:8080/xmbui/bitstream/1234567889/567/241-50.pdf?sequence=1 15.09.2013

¹⁵ M. Sobczyk, *Zintegrowane raportowanie – nowy model raportowania biznesowego*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie”, Wyd. SAN, Tom XIII, 2012, s. 156.

niefinansowe, z uwzględnieniem kwestii społecznych, środowiskowych oraz z zakresu ładu korporacyjnego, z przedstawieniem nakładów na te działania i ich efektów, co przybliży obraz zrównoważonego rozwoju organizacji gospodarczej¹⁶. Tak więc - raportowanie zintegrowane polega na połączeniu tradycyjnych sprawozdań finansowych ze sprawozdawczością dotyczącą zrównoważonego rozwoju, komentarzem zarządu, praktykami nadzoru korporacyjnego i praktykami wynagradzania, które zapewnia zwięzłą prezentację sposobu organizacji i zarządzania organizacją gospodarczą oraz tworzenia przez nią wartości obecnie i w przyszłości. Kluczowe elementy raportu zintegrowanego to: model biznesowy, kontekst prowadzenia działalności (w tym opis ryzyka i możliwości), cele strategiczne i strategie ukierunkowane na ich osiągnięcie, ład korporacyjny, zdolność do osiągania wyników oraz perspektywy na przyszłość¹⁷.

Zawartość raportów biznesowych jest w dużym stopniu zdeterminowana przez potencjał informacyjny rachunkowości zarządczej, dostosowany do specyfiki działalności każdej organizacji gospodarczej. Jak podkreśla D. Jędrzejka - informacje traktowane jako uzupełnienie i rozszerzenie sprawozdania finansowego, stanowią jego kontekst i umożliwiają lepsze zrozumienie działalności spółki oraz osiąganych wyników, a także ułatwiają prognozowanie wyników (są to informacje głównie jakościowe ze względu na trudność ich identyfikacji i wyceny).

Na tym tle powstaje pytanie: czy zakres informacji sprawozdawczej powinien być ograniczany z punktu widzenia koncepcji „Lean management” (ang. *Lean management*) czyli „szczupłego/odchudzonego” podejścia w zarządzaniu organizacjami gospodarczymi.

Koncepcja zarządzania szczupłym przedsiębiorstwem opiera się na podstawowych zasadach takich jak¹⁸: określenie wartości produktu z punktu widzenia klienta i jego potrzeb, zidentyfikowanie strumienia wartości dla każdego produktu – identyfikacja czynności dodających wartość, niedodających wartości ale niezbędnych z punktu widzenia procesu, niedodających wartości i zbędnych, zapewnienie niezakłóconego przepływu wartości w procesie produkcyjnym, dążenie do perfekcji przez ciągłe doskonalenie systemu, czyli jest podejściem ukierunkowanym na identyfikację marnotrawstwa, a następnie jego stopniowe jego wyeliminowanie i dążenie do ciągłej poprawy.

Dlatego podstawowymi założeniami szczupłej rachunkowości (ang. *Lean accounting*) dostosowanej do koncepcji „Lean” w zarządzaniu są¹⁹: - dostarczanie na czas istotnych, odpowiednich i zrozumiałych informacji dla podejmowania decyzji, które prowadzą do wzrostu wartości dla klienta itp., usunięcie marnotrawstwa, które powstaje w procesach rachunkowości w tradycyjnych systemach, zgodność ze standardami rachunkowości finansowej, zewnętrznymi i wewnętrznymi regulacjami odnoszącymi się do zasad sporządzania sprawozdań finansowych itp. Celem *Lean accounting* jest więc eliminowanie rozbudowanych, skomplikowanych, zbytecznych raportów – czyli następuje ograniczenie zakresu informacji sprawozdawczej²⁰.

Na tym tle powstają pytania: jakie powinien być właściwy model raportowania informacji sprawozdawczej w dobie społeczeństwa informacyjnego?

4. Model sprawozdawczości finansowej – czynniki jego wyboru

Jak zauważa M. Marcinkowska czynnikiem który powinien ograniczać zakres ujawnień w sprawozdawczości finansowej może być zdolność do wykorzystania informacji, co obecnie jest problemem. Równocześnie - zbyt wąski zakres ujawnień informacji sprawozdawczej powoduje wiele negatywnych skutków, takich jak: ryzyko insider trading,

¹⁶ Tamże, s. 156.

¹⁷ Tamże, s. 156.

¹⁸ E. Zarzycka E.: *Możliwość integracji rachunku kosztów działań z metodami szczupłej rachunkowości*, Acta Universitatis Lodzianis, Folia Oeconomica 249, Łódź 2011, www://dispace.uni.lodz.pl:8080/xmbui/bitstream/1234567889/592/47-64.pdf?sequence=1 15.09.2013

¹⁹ Tamże.

²⁰ I. Sobańska I., *Rachunkowość w zarządzaniu „szczupłym”*., op.cit., s. 481.

ryzyko asymetrii informacji, wyższy koszt kapitału, niewłaściwa alokacja kapitału, zwiększona zmienność cen akcji, zwiększone ryzyko inwestycyjne itp. Natomiast - potencjalne korzyści dodatkowych ujawnień to: lepsza jakość informacji, zwiększenie wiarygodności spółki i jej zarządu oraz poprawę relacji inwestorskich, wzrost zainteresowania inwestorów, zmniejszenie zmienności kursów akcji, obniżenie średniego kosztu kapitału, rozszerzenie możliwości dostępu do bardziej płynnych rynków charakteryzujących się mniejszą zmiennością cen²¹.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że to potrzeby informacyjne odbiorcy informacji sprawozdawczej powinny być głównym kryterium zmiany zakresu sprawozdania finansowego, raportu rocznego. Potrzeby informacyjne – czyli treści (dane, wiadomości, informacje) niezbędne do wypełniania misji i osiągania celów organizacji gospodarczej w sposób: skuteczny i efektywny. Kształtowanie się potrzeb informacyjnych, powstałych w efekcie zmian zachodzących w otoczeniu organizacji i w jej wnętrzu jest procesem dynamicznym, który podlega ciągłym zmianom. Dla prawidłowego rozpoznania potrzeb informacyjnych niezbędne jest uwzględnienie szerszego kontekstu organizacyjnego, związanego z zakresem i jakością komunikacji oraz relacjami formalnymi i poza formalnymi pomiędzy członkami organizacji²².

Obok analizy potrzeb informacyjnych istotna jest również prowadzona polityka w zakresie zarządzania relacjami z interesariuszami co wymaga etapów takich jak²³: „tworzenie mapy relacji interesariuszy, odwzorowanie porozumień interesariuszy, identyfikacja oczekiwań interesariuszy, ustalenie rodzaju władzy interesariuszy, konstruowanie macierzy priorytetów, monitorowanie interesariuszy”.

Istotne znaczenie ma także efektywność zarządzania informacjami i wiedzą w organizacji gospodarczej, którego narzędziami mogą być audyt informacji i audyt wiedzy.

Rolą audytu informacyjnego jest dostarczenie metod do identyfikowania, oceny i zarządzania zasobami informacyjnymi tak, aby w pełni wykorzystać strategiczny potencjał informacji w organizacjach i ułatwić rozwój strategii informacyjnej w organizacji. Do korzyści prowadzenia audytu informacyjnego w organizacjach zalicza się m.in.: lokalizację źródeł informacji w organizacji, ocenę kosztów przetwarzania informacji, badanie poziomu istotności kanałów komunikacyjnych w działalności organizacji, uświadamiania możliwości tworzenia nowej jakości informacji²⁴.

Na podstawie analizy potrzeb informacyjnych przeprowadzany powinien być audyt informacyjny, będący podstawą audytu wiedzy. W audycie wiedzy pytamy: jaka jest wiedza organizacji gospodarczej?, pod jakimi postaciami występuje wiedza organizacji?, jak jest generowana nowa wiedza? itp. W efekcie powstają mapy wiedzy, jako graficzne odwzorowanie zależności pomiędzy źródłami wiedzy i tworzącymi ją strukturami. Bowiernie mapowanie wiedzy to inaczej proces, metodyka i narzędzie do analizy obszarów wiedzy, które pomagają ustalić lokalizację, wartość i użyteczność wiedzy posiadanej lub/i wykorzystywanej w procesie rozwiązywania problemów²⁵.

Podsumowanie

Jakość informacji sprawozdawczości zależy nie tylko od przyjętych standardów sprawozdawczości finansowej, polityki bilansowej, modelu rachunkowości, standardów ładu korporacyjnego itp. ale również od struktury i modelu biznesowego jednostki, uwarunkowań kulturowych, prawnych, politycznych itp²⁶.

²¹ M. Marcinkowska, *Roczny raport z ...*, op.cit.

²² U. Bukowska, *Interesariusze a zarządzanie zasobami ludzkimi*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie, nr 711, Wyd. AE w Krakowie, Kraków 2006.

²³ J. Adamczyk J., *Spoleczna odpowiedzialność przedsiębiorstw. Teoria i praktyka*, PWE, Warszawa 2009, s. 89.

²⁴ K. Materska, *Metodologiczne problemy prowadzenia audytu informacji*, [w:] Zarządzanie informacją w nauce, „PiTiNiT” Nr 1-2 2011, s. 11-18.

²⁵ A. E. Gudanowska, *Mapy wiedzy jako narzędzie lokalizacji zasobów wiedzy w organizacji*, „Problemy Eksploatacji” 2011, nr 3, s. 19-31.

²⁶ J. Zuchewicz, *Istota wiarygodności informacji sprawozdawczej w dobie kryzysu finansowego*, [w:] Czas na pieniądz. Zarządzanie Finansami. Inwestycje, wycena przedsiębiorstw, zarządzanie wartością, D. Zarzecki (red.), Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego Nr 690, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2012, s. 896.

Z jednej strony mamy tendencję do rozszerzania zakresu sprawozdawczości finansowej - czyli dodatkowe raporty, ujawnienia na temat: kapitału intelektualnego, społecznej odpowiedzialności, zrównoważonego rozwoju, ryzyka itp., które stanowią kontekst sprawozdania finansowego i umożliwiają lepsze zrozumienie działalności organizacji gospodarczej²⁷. Z drugiej strony potrzebne jest badanie - co to zmienia w łańcuchu wartości, zgodnie z koncepcją Lean management i Lean accounting.

Organizacje gospodarcze, powinny przede wszystkim dokładnie zidentyfikować swoje zasoby informacji i wiedzy. Przy czym - narzędziem do tego rodzaju analizy- może być audyt informacyjny, którego efektem są tzw. mapy informacji i audyt wiedzy z narzędziami jakimi są mapy wiedzy. Bowiem koncepcja zarządzania informacjami i wiedzą powinna koncentrować się na doskonaleniu specyficznych kompetencji każdej organizacji gospodarczej, po to by tworzyć organizację inteligentną, wykorzystując potencjał wiedzy organizacyjnej, co wymaga nowego podejścia do strategii, struktury organizacyjnej, systemów komunikowania się itp.²⁸

Podsumowując - wybór modelu raportowania informacji sprawozdawczej (oprócz przyjętych dobrych praktyk) powinien być zdeterminowany w ramach stosowanej polityki informacyjnej prawidłową, rzetelną oceną potrzeb informacyjnych użytkowników sprawozdań finansowych, efektywną polityką zarządzania interesariuszami i odpowiednią polityką zarządzania informacjami i wiedzą.

Literatura:

Adamczyk J., *Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw. Teoria i praktyka*, PWE, Warszawa 2009.

Babik W., *Ekologia informacji – wyzwanie XXI wieku*. „Praktyka i Teoria Informacji Naukowej i Technicznej” 2002, nr 1(37).

Bukowska U., *Interesariusze a zarządzanie zasobami ludzkimi*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie, nr 711, Wyd. AE w Krakowie, Kraków 2006.

Dziekański P., *Informacja jako dobro ekonomiczne będące źródłem przewagi konkurencyjnej*, www.ur.edu.pl/file/16795/28.pdf „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, Wyd. Uniwersytet Rzeszowski, 2012, nr 24, s. 387--403

Eryomin, A. L., *Information ecology – a viewpoint*. „International Journal of Enviromental Studies” 1998, t. 54, nr 3/4.

Gad J., *Rachunkowość w procesie nadzoru w spółkach publicznych*, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011.

Goban-Klas T., Sienkiewicz P., *Społeczeństwo informacyjne: szanse, zagrożenia, wyzwania*, Wyd. Fundacji Postępu Telekomunikacji, Kraków 1999.

Gudanowska A. E., *Mapy wiedzy jako narzędzie lokalizacji zasobów wiedzy w organizacji*, „Problemy Eksploatacji” 2011, nr 3.

Jędrzejka D., *Znaczenie rozszerzonej sprawozdawczości biznesowej spółki w czasie kryzysu gospodarczego*, Acta Universitatis Lodzianis, Folia Oeconomica 249, Łódź 2011, www://dispace.uni.lodz.pl:8080/xmbui/bitstream/1234567889/567/241-50.pdf?sequence=1

Karmańska A., *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*, Difin, Warszawa 2009A.

M. Marcinkowska, *Roczny raport z działań i wyników przedsiębiorstwa. Współczesne trendy w sprawozdawczości biznesowe*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004.

Messner Z., *Międzynarodowe standardy rachunkowości i ich znaczenie*, Zeszyty Naukowe AE w Katowicach, nr 135, Katowice 1944.

Materska K., *Metodologiczne problemy prowadzenia audytu informacji*, [w:] Zarządzanie informacja w nauce, „PiTiNiT” Nr 1-2 2011.

²⁷ Marcinkowska 2006, s. 193].

²⁸ Skrzypek 2008,s 45

- Materska K., *Rola bibliotek w rozwiązywaniu informacyjnych problemów współczesności*, <http://www.coniw.wp.mil.pl/modcules.php?name=News?file=article@sid=446> 15.09.2013
- Skrzypek E., *Problem nierówności społecznych w społeczeństwie informacyjnym*, „Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy”, Wyd. Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 2007, Nr 10.
- Skrzywan S., *Teoretyczne podstawy rachunkowości*, PWE Warszawa 1968.
- Sobańska I., *Rachunkowość w zarządzaniu „szczupłym” przedsiębiorstwem*, [w:] Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego Nr 668, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2011.
- Sobczyk M., *Zintegrowane raportowanie – nowy model raportowania biznesowego*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie”, Wyd. SAN, Tom XIII, 2012.
- Świdarska G. K., *Wyzwania dla ekspertów rachunkowości wobec nowych koncepcji raportów*, [w:] *Rachunkowość wczoraj, dziś, jutro*, praca zbiorowa, SKwP, Warszawa 2007.
- Zarzycka E.: *Możliwość integracji rachunku kosztów działań z metodami szczupłej rachunkowości*, *Acta Universitatis Lodzianis, Folia Oeconomica* 249, Łódź 2011, www://dis.pace.uni.lodz.pl:8080/xmbui/bitstream/1234567889/592/47-64.pdf?sequence=1 15.09.2013
- Zuchewicz J., *Istota wiarygodności informacji sprawozdawczej w dobie kryzysu finansowego*, [w:] *Czas na pieniądz. Zarządzanie Finansami. Inwestycje, wycena przedsiębiorstw, zarządzanie wartością*, D. Zarzecki (red.), Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego Nr 690, Wydawnictwo Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2012.